

יישב

גליון 80 | תשפ"ב

פנינים מתורת רבינו הארי
רבי רב הברוך
קרק שליט"א
עידה"ק טבריה ת"ד

פני
הפרשה

וישראל אהב את יוסף מפל בניו ... ועשה לו כתנת פסים (ל"ז ג')

[ביאור בדברי בעה"ט מדוע דוקא בפסוק זה נרמז כל הד' מכירות שעברו על יוסף]

וכבר ידועים דברי בעל הטורים, שבתבית 'פסי'ם', רמזים כל ארבעת המכירות שמכרו את יוסף, פוטיפר, סוחרים, ישמעלים, מדיינים, וביתר ביאור מדוע נרמז דווקא בפסוק זה, יש לומר, עפ"י דברי הגמ' (ובחים פ"ח ע"ב) ואמר רבי עיני בר ששון, למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין, כתנת מכפרת על שפיכות דם שנאמר (ל"ז ל"א) "וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם", נמצא איפה שהכתנת היא זו שהגינה עליו מפני האחין שאמרו "לכו ונהרגנו", ושפיר מרומז בה מה שאירע עמו לאחר הצלתו משפיכות דמים זו.

שפה לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

אי שרי ליקח שמן ממנורת חבירו בכדי להדליק נר חנוכה

בשבוע זה רבינו שלח לנו חידוש זה העוסק בענייני חנוכה, ובא בכתובים ע"י תלמידו מקורבו הגר"י אוהב ציון שליט"א, בכדי שיודפס בגיליון שיראה אור לקראת ימי החנוכה, אמנם מאחר והיה לנו בזה כמה בירורים שלא היו מחוורים כשמלה, על כן דרכה של תורה, נכנסנו ללשכת הגזית, בכדי ללבן עם רבינו הסוגיא כדבעי, וצירפנו הכל למנחה אחת המקור, בתוספת ההערות, והבירורים, שנתווספו במלחמתה של תורה. שאלה: אדם שלא מצא שמן בכדי להדליק נר חנוכה, ורוצה ליקח שמן ממנורה של חבירו שהדליק מקודם, האם יכול לקחת משם שמן בלא רשות, כדי לקיים את חובת היום, וכדאמרי' בגמ' (פסחים ד' ע"ב) 'ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה'.

תשובה: בפשטות נראה שאי אפשר להתיר לעשות כן, שהרי מעביר את ממון חבירו לגמרי מרשותו, ומכלה אותו מן העולם, ובוז לא מצינו סברת ניח"ל לאיניש וכו', (ועמש"כ המאירי (ב"מ כ"ט ע"ב), ודו"ק). אמנם מאחר דקי"ל (ר"ה כ"ח ע"א, ועוד) דמצוות לאו ליהנות נתנו, וביותר 'נרות חנוכה', דהלא קי"ל להלכה דאסור להשתמש בהם, א"כ אפשר דלא חשיב הכא שנהנה מממון חבירו, כיון שבעל השמן כבר הקדישו למצוותו, ועתיד להתכלות ע"י אותה מצווה, א"כ שפיר יכול השני ליקח מאותו השמן, כדי לקיים המצווה בממוניה של חבירו.

המשך בעמוד הבא

ק' ע"א, וכן במתני' תמיד ג, ב, וביומא) "תנן התם אמר להם

הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה, אם הגיע הרוואה אומר ברקאי מתתאי בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון, וברש"י (מנחות שם) כתב וז"ל, 'וכשהוא שואל אם הגיע זמן שחיטה, אומר לאותו שעל הגג, אמור אם האיר פני כל המזרח, והוא אומר לו הן, ובתלמוד ירושלמי נמצא שלפיכך היה אומר עד שבחברון ביום הכפורים כדי להזכיר ישיני חברון, ע"כ. רואים אנו מכאן, שהזכרת 'חברון' היא זכותו של אברהם אבינו להגן ולהציל ולהמליץ יושר על עם ישראל, ואם כן איפה כעת בשילוחו של יוסף מתחילה גלות מצרים, שמשילוח זה נתגלגל מכירתו והירידה למצרים וכו', וע"כ שולח אותו מעמק חברון, כביכול לעת הזאת שצריך לרדת לגלות מצרים, מסירים ממנו את אותה הגנה של 'חברון' שהיא זכותו של אברהם אבינו שעומדת לבניו להינצל.

וישמע ראובן ויצלחו מידם ויאמר לא נכנו נפש (ל"ז כ"א)

[כיצד הצליח ראובן לעמוד כנגד כל השבטים ולהציל את יוסף מידם/ ביאור נפלא על כך שראובן פתח בתשובה תחילה]

ויש לבאר כיצד יכל ראובן לעמוד כנגד אחיו, והלא היתה להם טענה שהוא 'רודף', וחייבים להרגו, וכיצד עלה ביד ראובן להצילו מידם, אלא הביאור הוא עפ"י דברי חז"ל (בראשית רבה פ"ד י"ח), 'וישב ראובן אל הבור' (בראשית לז כט), "אמר הקב"ה, מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבו בנך עומד ופותח בתשובה תחילה. ואיזהו, זה הושע, שנאמר (הושע י"ד ב) "שובה ישראל עד ה' א-להיך", א"כ מאחר ועוד לא היה תקדים ל'תשובה' טענו האחים, שצריך

הזה, הרי זה מבחינתי כמו 'בית' דיוסף בכל מקום שנמצא, משלים בדעתו והרגשתו, מידת ההשתוות, דזהו עתה רצון שמים, וא"כ מה לי יושב בבית אביו, או בארמונו של פוטיפר, או להבדיל בבור השבי, שכלפי רצון שמים הרי הוא כיושב בביתו. ובכל זאת רואים אנו שנענש, על אף שהיה לו כזו דרגה באמונה, וזה בבחי' 'וסביביו נשערה מאד' שאמר 'והזכרתי', שלרגע קט תלה בטחוננו באחרים, ואפי' שתוך כדי דיבור קורא לבור שבינו "בית", שזהו סמל האמונה והבטחון, שזהו רצונו של השי"ת כעת, ומבחינה זו עתה זה ביתי אעפ"כ בדיקות שבדקות נענש ע"ז.

ואפשר לומר בדרך רמז, מה שרואים אנו שיוסף זכה להיקרא "בית יוסף", מה שהשבטים האחרים לא זכו לכך, דכתי' (עובדיה א, י"ח) "והיה בית יוסף להבה", לרמזו על אתה דרגה גבוהה באמונה, שמחשיב בור הכלא הגרוע ביותר, כביתו, מפאת שמקבל עליו הדין באהבה דזהו רצון שמים, ומפאת שזה רצון שמים, ליכא נפק"מ כלל היכן הוא נמצא, אלא הכל בחי' "בית".

להרגו, מאחר ואין לו תקנה, וע"ז בא ראובן שפתח בתשובה, וזועק "לא נכנו נפש", הלא תדעו שיש 'תשובה' בעולם, ואני אצליח להשפיע עליו ולהחזירו בתשובה שלימה, ואין צורך כלל להרוג אותו.

כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה (מ', י"ד)

[מבאר מדוע יוסף קורא לבית האסורים 'בית' /דרגה עצומה של קבלת הייסוריין באהבה]

לכאורה יש לעיין מדוע יוסף קורא לבור השבי בלשון "בית", והלא בלשון בני אדם, 'בית האסורים' הינו המקום האחרון עלי אדמות, בו האדם חפץ להיות, ולשון 'בית' משמע כביכול בית מגורים מרצון.

אלא רואים אנו כאן יסוד עצום ונפלא באמונה' של יוסף הצדיק, מאחר וכעת זהו רצון הבורא שאהיה כאן בבית האסורים הנורא

דעת
החכמה ומוסד

מעשה פלאי על רבינו כיצד דואג למי שלא שמע ברכו בציבור

כמדומה שכבר בעבר הבאנו אודות הפלא העצום, כיצד רבינו דואג לא פעם אחת ולא פעמיים, לאותם הבאים לחדרו בשעות הלילה ועדיין לא שמעו 'ברכו', ולתת על לבו שישמעו 'ברכו' בציבור, והשבוע אירע מעשה פלאי שלו היינו עדים מכלי ראשון, אחד מתלמידיו ומקורביו של רבינו, ולא התפלל מעריב בציבור, אמנם מאחר וסיכם עם רבינו מקודם, שיבוא לדבר עמו בסוגיא פלונית בלילה, נחפז לחדרו של רבינו, תוך כדי שמהרהר בדעתו לא לשוכח להתפלל מעריב אחר צאתו מרבינו, וכיון שהגיע אותו תלמיד לחדרו של רבינו, אמרו לו שרבינו המתין לו עד עתה, וכעת כבר ישן, ולבטח יקום בעוד כחצי שעה או שעה, ואמר אותו תלמיד לעצמו א"כ אתפלל עתה מעריב, ואכן כעבור כחצי שעה שב רבינו לתלמודו, וצלל עמו לעומקה של סוגיה, והתלמיד חשב מידי פעם לעצמו מה חטאתי שרבינו לא רוצה להרגיש עלי שעוד לא שמעתי 'ברכו', כאשר אירע בעבר.

ובערך בשעה 3.15 לפתע נכנסו לחדרו של רבינו קבוצת בעלי בתים מחו"ל אשר הגיעו לשבוע ימים בעבור "ירחי כלה" של ישיבת 'מיר', וספרו לרבינו שהם עוסקים בשבוע זה בסוגיא דקידושין "נתן הוא ואמרה היא", [וחילק להם רבינו מטבעות 'שקולד' ואמר להם זו סגולה להכיר באמת "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף"], וכיון שראה רבינו שיש בוודאי מניין בחדר אמר בזה"ל: "יש כאן מאן דהו שלא התפלל היום מעריב בציבור", ואז פנה לתלמידו ואמר לו, תאמר אתה קדיש "תתקבל", וברכו.

ואותם בעה"ב מארה"ב לא הבינו כלל מה אירע, למה כוונתו של רבינו, ואמר להם התלמיד "אל דאגה כוונת רבינו אלי ולא אליכם", וסיפר להם כל המעשה שאירע מתחת לאפם ממש, והיה להם ממש התעוררות גדולה, לראות בעיני בשר פלא שכזה.

לעילוי נשמת היקר באדם אשר מסר נפשו להצלת עם ישראל הר"ר יהודה בן כמונה אליהו זצ"ל

נלב"ע כ"ח שבט התש"פ נדבת בתו החשובה גב' פישר שתחי'

ולרפואת והצלחת ידידנו הנעלה רמי דאהן שיחי'

שפה לנאמנים - המשך

אלא דיש לדון, דכל זה רק בנותן שמן בשיעור מדויק כדי הדלקה חצי שעה, דבזה אמרינן דהוא ייחדו למצווה, ומצווה זו יש בה כילוי, ואם כבתה אין זקוק לה, ומשו"ה שרי לו טפי ליקח מהשמן של חבירו, דהרי בעל השמן לא יגרע מאותו שנוטל ממנו את שמנו, ומאי דסו"ס נהנה בעל השמן דהלא מקיים מצווה בשמנו, כל עוד שהנר דולק, בכה"ג כבר נקטינן דמצוות לאו להנות ניתנו.

אמנם היכא דבעל השמן נתן במנורה יותר מכדי שיעור הדלקה של חצי שעה, בכה"ג יש לדון, דהלא מעיקר דינא כל החיוב הוא לתת שמן כדי שיעור 'חצי שעה', ומה שמניח יותר שמן הוא בתורת הידור, ולא מעיקר הדין, דהרי להלכה לא סבירא לן כהריטב"א (שבת כ"ד ע"ב) דכל מקום אזלינן בתר כילוי רגל מן השוק באותו מקום, אלא קי"ל דהשיעור הוא כדי 'חצי שעה' ולא יותר, וביתר מכדי שיעורו לא אמרינן דינא ד'מצוות לאו להנות ניתנו', ועדיין השמן קאי ברשותו של בעל השמן, וחזר הדין דאסור ליהנות ע"י הדלקת שמן זה, ואפי' דהוא לצורך מצווה, דע"י הנאתו מתכלה ממון חבירו.

(אע"פ שיש גם בהידור מצווה את שם המצווה דנר חנוכה, אך בכל זאת אין בו את 'דין המצווה', וכעין המבואר במתני' (פ"ג דכלים), בחילוק שבין 'שם כלי' ל'דין כלי'. וא"כ לגבי מצב הידור כן חשיב האי שמן השתא כמהנהו לבעליו, שהוא יקיים עיקר הדין).

אכן אמר רבינו דיש להעיר דכיון דמדינא כיון שעבר שיעור 'חצי שעה', יכול בעל השמן לכבות את הנרות, ולהשתמש בשמן לצורך מצוות הדלקה למחרת, ואפי' למכרו לאחר הדלקה, וא"כ הרי יש לו בזה עדיין בעלות בהשמן, הנותר במנורה אחר זמן שיעורה, והנהנה מאותו שמן הוי הנאה של כילוי, ואסור מדינא.

ולפי"ז אמר רבינו דנראה, דאע"פ שנותר השמן אחר חנוכה דינו לשירפה, כנפסק בשו"ע (ס' תרע"ז ס"ד), הרי עכ"פ יש לו רשות להדליק למחרת, או למכרו למצוות נר חנוכה, ועדיין מיקרי בעלים, ואפי' שכל הנאתו היא רק הנאה למצווה, הרי גם בתפילין לא הותר השימוש בהם אלא לדבר מצווה ונקרא בעלים גמור, והלוקחו שלא ברשות הבעלים (אם יודעים שמקפיד) הוי גזל גמור, (והאריך רבינו מדוע לא דמי לאסורי הנאה ועוד חזון למועד בספר שיצא לאור בקרוך בעז"ה, ואכמ"ל), והוא הדין הכא.

ולהלכה הורה רבינו דמי שאין לו שמן כלל להדלקה ורואה כנגדו מנורת חבירו, אי איכא בהמנורה שמן בדיוק כדי שיעורו, מותר לו ליקח מהשמן ולהדליק, דבזה אמרינן 'מצוות לאו להנות ניתנו', דהא אין לו כעת שום הנאה מההדלקה, וכמו"כ אין לבעל השמן רשות שימוש בהשמן, דהרי אסור לו לכבותו בידיים, ומשום כך באין לו שמן אחר, צריך ליקח מהשמן בכדי לקיים את המצווה, דניחא ליה לאיניש לקיומיה מצווה בממוניה, אלא דהיתר זה הוא בתנאי שמוציא את השמן מהמנורה, בעוד שהנרות דולקין, דאם מכבה קודם את הנרות, הרי חוזרת לבעל השמן בעלות על השמן, דהא אין לו דין להדליקם שוב מחדש, דלהלכה אמרינן 'לכבתה אין זקוק לה', וא"כ יש לו הנאה ובעלות במותר השמן, שיכול להדליק למחרת וכו', ורק בנוטל את השמן בלא כיבוי הנרות, אז ליכא לבעלים בעלות על השמן, דהא אינו יכול לעשות בהם שום שימוש.

והיכא דאיכא במנורה, שמן יותר מכדי שיעור חצי שעה, אסור לו להשתמש, בשמן חבירו בלי רשותו, דהרי מדינא מותר לבעל השמן לכבות המנורה, ולהשתמש בזה למחרת, וא"כ הוי השמן של בעל הנרות, ואסור להשתמש בהנאה של כילוי בלא רשות בעליו.

הדפסת העלוך לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

